

Када говорим истину не интересује ме ко то може искористити и за шта

Солжењицин, Двери српске, бр. 39

Истина о којој говори Солжењицин тиче се изношења на светлост дана чињеница о комунистичким терору у Русији. На приговоре да ће те чињенице Запад искористити против СССР-а Солжењицин, по сопственом сведочењу, одговара да се недела треба стидети када се чини а не када се о њему говори. Текст који следи неће износити никакве скривене чињенице, а камоли недела, у њему се не налази ништа што није већ објављено и свима доступно. Текст, на махове отворено полемичан и на моменте оштар, има за циљ да, не претендујући на исцрпност, анализира ставове који се јавно износе већ читаву деценију и позове, ако има кога, на интелектуалну одговорност за изречено. Шта ми је онда, на почетку, требао Солжењицин? Ништа нарочито, тек толико да, после неколико година чланства у Дверима, победим аутоцензуру.

Непостојање теолошке аргументације и однос према Цркви

Непостојање теолошке аргументације представља озбиљан проблем за оног ко себе издаје за „хришћанског интелектуалца“, доводећи у питање, самим тим, хришћански аспект оних идеја за које се залаже. У том смислу сасвим је логично поставити питање: да ли је оно што Двери јавно пишу и говоре заиста хришћански одговор на тренутна друштвена питања? Непостојање аргументације ове врсте онемогућава нам да сагледамо да ли изнете идеје, за које се дверјански аутори залажу, заиста имају утемељење у хришћанству или се ради о произвољно изнетим тврдњама. Коришћење речи и појмова као што су: Бог, православље, Црква или навођење цитата из Светог писма не чини један текст православним.

Непостојање теолошке аргументације представља озбиљан проблем за оног ко себе издаје за „хришћанског интелектуалца“, доводећи у питање, самим тим, хришћански

аспект оних идеја за које се залаже.

На основу оваквог приступа само православље је испод пера Двери увек послушно, односно увек даје исте одговоре када за нешто, наводно, буде упитано. Једини значај Цркве који се стално истиче – и испада да је једино битан – је Црква као фактор национално-политичке кохезије и ту престаје свако даље занимање за православље и православну мисао. Црква је значајна управо зато што је загњурена у националну историју, зато што је националистичка. Црква нема свој посебни идентитет који није од овог света, она је или у функцији очувања нације или подлеже скривеним непријатељским факторима и одустаје од њеног очувања уклапајући се у „Нови светски поредак“. Изузев политичких и историјских аршина за православне хришћане из Двери српских не постоји неко друго мерило идентитета саме Цркве. Ако би пратили логику ових ставова и утврдили да нешто друго далеко боље врши функцију очувања нације поставља се питање: да ли би могли да заменимо Цркву тим другим? Развијајући становиште Двери, овде би морали да дамо потврдан одговор.

Очигледно игнорисање ове врло важне димензије држало је Српски сабор Двери, ових десет година, у добровољној изолацији од савремених теолошких кретања и савремене интерпретације богословске мисли. Ако погледамо савремена богословска струјања код нас, увидећемо да је већ дуги низ година покренута плодотворна сарадња и дијалог између теолога и других научних радника, пре свега из области друштвених наука. У мери у којој је има, можемо рећи да је православна теологија редукована на ауторитативно и некритичко позивање на личности Светог Владике Николаја и Преподобног Јустина Ћелијског, без дубљег улажења у унутрашњу структуру њихове мисли. Овакав приступ води како деформацији саме теолошке димензије (из чије перспективе једино има смисла промишљати односе између Цркве и савременог света а које би било релевантно за саме хришћане) тако и партикуларности самог православља, укидајући његов универзални карактер. Постоје, додуше, декларативна позивања да се не треба стварати „самодовољна парацрквена идеологија“ [\[1\]](#) али није јасно како то извести ако не постоји стална корекција сопствене мисли богословљем или бар оним његовим делом који се бави социјалном димензијом.

Равнодушност према богословском дискурсу чини се да произилази из заступања својеврсног учења о „Српском завету“ [\[2\]](#). Према овом учењу Бог је једном за свагда склопио завет са Србима преко Светог Саве. Јединство са овим „богом завета“ остварује се кроз еуфоричну и бескомпромисну националистичку акцију. Православцима из Двери не пада на памет да се можда ради о условима црквене мисије у феудалном добу, међу Србима, и о томе да та мисија траје и данас у условима модерног друштва. Уосталом, у Новом завету сам Господ поручује својим ученицима да иду и крсте све народе, не да склапају завете или стварају народе. Народи постоје независно од Цркве.

Однос према држави и демократији

Иако се Српски сабор Двери залаже за одбрану националних интереса српског народа, та одбрана се изводи на крајње специфичан начин. У ствари, држава Србија, према Уставу држава српског народа, се делегитимише, од стране Двери, на неколико начина. Ако се мисли да су Срби у последња два века преузимали моделе „туђинских друштвених организација које су у сагласју са другачијим духовним суштинама“ [3] поставља се питање због чега би Срби били лојални Републици Србији, која као либерално-демократска земља не одговара њиховој „суштини“, будући да је идеја либералне демократије настала на Западу. Одбацавање

[4]

и константне опаске

[5]

на рачун демократског поретка обесмишљавају целу наводну бригу за људска и политичка права Срба у региону, оптужбе да је политика која се спроводи са врха власти у Србији недемократска или честа упозоравања да је демократија у свету угрожена тоталитарним тенденцијама.

Очигледно игнорисање ове врло важне димензије држало је Српски сабор Двери, ових десет година, у добровољној изолацији од савремених теолошких кретања и савремене интерпретације богословске мисли.

Није јасно због чега би неко ко одбацује сам појам и значај политичких слобода био забринут за њихово смањивање?

Да ли је потребно помињати да је либерално демократска теорија, на којој се темељи данашња држава Србија, али и многе друге земље у свету, неодвојива од појма људских и грађанских права, као и да је универзално дефинисана, поред тога што је историјски настала на западу Европе пре неколико векова. Прецизније речено, филозофија на којој почива модерна држава не одговара „суштини“ било ког народа на планети. Односно не одговара ничијим специфичним обичајима, традицијама и веровањима.

У програмском тексту из априла 2009. под насловом Будимо нереални – тражимо

немогуће! [6] стоји: „Са једне стране, нема одрицања од постојећих националних институција које не врше свој посао нити чекања на њих, већ се врши притисак за њихову редеофиницију и промену како би почели да раде свој посао.“ Који је критеријум за процену националних институција и тога да ли врше свој посао или не, откривамо у следећим реченицама: „Никада нисмо обожавали државу ради државе (ово је, ваљда, ограда од фашизма – В. В.), али смо сматрали да нам је један такав самоодбрамбени механизам за заштиту и спровођење сопствених животних начела и потреба био и остао неопходан. Зато није небитно питање ко и на који начин води политику и државу у Србији.“ [7] Држава и њене институције су или српске и спроводе некаква српска животна начела или ће Двери у акцију, да врше притисак.

Када фабрика националних програма одлучи да се уозбиљи, можемо чути и нешто што звучи познато: „Наш крајњи циљ јесте објашњење и сведочење новог друштвеног обрасца у коме политика није мера свих ствари, а политичке странке нису једини носиоци процеса одлучивања о нашој заједничкој судбини. Зато се залажемо за партиципативну демократију у којој ће политичке странке поделити своја права, али и обавезе и одговорности, са осталим сегментима друштва: патриотским организацијама, грађанским иницијативама, духовним, културним и струковним социјалним потенцијалима.“ [8] Партиципативна демократија управо подразумева једну политичку културу у друштву, која би охрабривала грађане да утичу на политичко доношење одлука, међутим, теоретичари српства би друштво у коме „политика није мера свих ствари“. Зашто би људи који нису заинтересовани за остваривање својих права, којима грађанске слободе „нису мера“, желели да утичу на доношење политичких одлука на различитим нивоима? Друго, политичке странке су друштвене организације које се боре за долазак на власт изласком на изборе. Када се власт добије, и формира, одговорност имају носиоци власти, они не могу да поделе политичку одговорност са онима који не подлежу никаквом механизму за проверу те одговорности. Одакле толико неповерења према политичким партијама видећемо нешто касније.

Решење за Србе, којима се у суседним државама крше људска права док у својој не представљају државотворни народ – јер су угрожени лошом политиком и диктатуром верских, националних и сексуалних мањина – је стварање „Српске Уније“, државе која би обухватила све српске етничке територије. Државе настале на тлу некадашње Југославије нису легитимне будући да су њихове границе исписане „на живом ткиву српског народа“, док остали национални ентитети на том простору немају своју суштину јер је њихов идентитет конвертитски.

Како су и границе државе Србије неетничке, испада да ни оне нису легитимне. Оваквим погледом на ствари даје се за право албанској етничкој побуни и сецесији на Косову и Метохији, као и евентуалним амбицијама других националних мањина. Сагледавање

ствари на овај начин кад тад би довело до растурања околних држава можда и Србије, нових етничких сукоба и није изречено први пут [\[9\]](#). Идеја за стварање „Српске Уније“ отворени је позив и програм да се у овако нешто у будућности заиста и крене, али да не би испало да причам напамет ево Обрадовића: „У свему томе (прерасподели геополитичког утицаја – В. В.) лако се може поставити питање одрживости новијих државоликих творевина какве су бивше југословенске републике...“

[\[10\]](#)

. Бесмислено је због тога, у истом тексту, изражавати забринутост за могућу „...дезинтеграцију саме Србије на Космету, у Војводини и Рашкој области...“

[\[11\]](#)

када се исти циљеви проглашавају за врхунска политичка начела на територијама у региону на којима живе Срби. Обрадовић је и овде изричит: „...Српска Унија је наш политички и државотворни идеал, пре свих других понуђених интеграција.“

[\[12\]](#)

Такође је апсурдно изјављивати да се треба и мора водити брига за права Срба у региону и свету, док се брига за права националних мањина у Србији назива „диктатуром мањина“. Да ли на основу овога следи да је диктатура већине пожељна и дозвољена?

Однос према политичким странкама

На странке се гледа као на нешто што води „неминовном разбијању заједнице“ [\[13\]](#) која је у српско-православном случају саборна. У програмском тексту под насловом Двери српске и политичке странке

[\[14\]](#)

из 2007. године стоји да су странке „идеолошке творевине“ и производ „либерално-демократског духа“ израженог кроз „парламентарни систем“. Ова констатација није проблематична. „Већина теоретичара сагласна је у томе да су модерне политичке партије производ XIX вијека. То је вријеме након грађанских револуција, када политичка права и слободе први пут добијају статус законом гарантованих тековина, када вертикална (аристократска) структура политичке власти уступа мјесто хоризонталној (демократској) када се проширује бирачко право а парламент афирмише као највиша институција законодавне власти.“

[\[15\]](#)

Међутим, све ово је супротно „духу саборности који баштине словенски и православни народи.“ Пошто су Срби словенски и традиционално православни народ а како су Двери „заговорници саборности“, ударене су теоријске основе за неку будућу владавину Двери, или неке друге организације, која би изражавала православно-саборну суштину народа.

Иако се Српски сабор Двери залаже за одбрану националних интереса српског народа, та одбрана се изводи на крајње специфичан начин. У ствари, држава Србија, према Уставу држава српског народа, се делегитимише, од стране Двери, на неколико начина.

Другим речима, Двери су себе дефинисале као ексклузивног носиоца и поседника истине који говори у име народа, заузимајући еволутивни приступ у промени система парламентарне демократије. У наведеном тексту стоји следеће: „Двери сматрају да је ово сасвим довољан оквир за саборни (читај дверјански – В. В.) утицај на постојећи страначки и парламентарни систем до тренутка када ће бити могуће извршити њихову потпуну замену.“ Други учесници у јавном простору су по дефиницији ван истине и представљају страном тело на телу народном. Тако да се „мора поставити и граница страначком утицају на друштво јер неки страначки програми су потпуно непријатељски према српском друштву.“ Иако после овога следи објашњење са којим странкама Двери неће сарађивати, у горњој реченици је изречен начелан став према том питању. Наиме, овде полазиште нису основна политичка права и слободе, које сви делимо, па да залагање за њихово кршење од стране неке странке буде потенцијални реметилачки фактор у друштву, већ се себи даје за суверено право процена шта је непријатељско „према српском друштву“ а шта није. Из овога испада да Срби не деле основна људска и политичка права као сви људи, него да имају нека своја посебна.

На овом примеру видимо колико је и прича о диктатури мањина само вербална фасада. Заправо, диктатура просвећене националистичке мањине није искључена.

Друге невладине организације у Србији се константно називају „туђинским“. Зашто би једној невладиној организацији, како себе воле да називају Двери, сметале друге, када ваљда све оне делују на истим начелима тзв. цивилног друштва? Могли би деловима невладиног сектора спочитати сервилност према политици Запада у односу на Србију, али шта значи називати их туђинима.

Да су заиста заинтересовани да представљају хришћанско мишљење у савременом друштву дверјански аутори би морали да буду заинтересовани за размишљања православних теолога на тему односа људских права и православне Цркве. Наведимо овде мишљење Архиепископа Тиране и целе Албаније Анастасија: „Православни добронамерни став прихвата сваког човека онаквим какав он јесте, уз дубоко поштовање његове слободе, без захтева за насилним присвајањем хришћанских

схватања. На тај начин он олакшава заокрет ка заједници са другим људима, чак и ако они припадају другим религијама и идеологијама. Он дубоко поштује људска права и жели суштинску сарадњу у њиховом глобалном прихватању и одбрани.“ [\[16\]](#)

Могуће је да би овде колективистички нерв нечије мисли био у искушењу да тврди како је српски колектив суштински толерантан, пошто су Срби традиционално православни. Међутим, у нашем контексту националне припадности, Цркве и модерне државе, став Митрополита Анастасија би значео следеће: Православни Србин, добронамерног става, прихвата сваког Србина онаквим какав он јесте, уз дубоко поштовање његове слободе, без захтева за насилним прихватањем хришћанских схватања. Такав православни Србин олакшава заокрет ка заједници са другим Србима, чак и ако они припадају другим религијама и идеологијама. Православни Србин дубоко поштује људска права и жели суштинску сарадњу у њиховом глобалном прихватању и одбрани.

Питање националног идентитета

Национални идентитет се схвата детерминистички, есенцијалистички и свеобухватно, без постојања елемента личне слободе. Иако се константно позива на преиспитивање историје, нарочито односа према средњем веку и историјске улоге Цркве у српском народу, приступ овој проблематици је крајње неисторијски. Српски народ се посматра као да се налази у некаквом празном простору, потпуно ван ширег историјског контекста, као тело које непрестано нападају бацили. Срби се позивају да остану верни својој „аутентичној светосавској култури“ али се не увиђа да се Срби никада не би ни покрстили да су размишљали на начин очувања своје аутентичне многобожачке вере и културе. Саборност која се предлаже, без елемента личне слободе, „није ништа више од спољашњег ауторитативног колективизма“ (Н. Берђајев).

На који начин дверјански аутори виде напредак на пољу проучавања историје показаћемо на примеру Бранимира Нешића. У својој књизи Срби и ксенофобија Нешић се не устручава да историчарима дели инструкције. Тако Нешић, пошто је утврдио да је целокупна српска историографија за време комунизма била идеолошка (не знам само како), вели: „Позивамо све идеологијом незаслепљене, угледне и честите српске историчаре, да се саборно саберу, (...) па да приступе писању целокупне историје српског народа.“ [\[17\]](#) За Нешића историју изгледа пишу честити српски домаћини [\[18\]](#) а не квалификовани научници, који се служе тамо неким научним методама. На страну то што Нешић верује да је историјска наука у стању да достигне некакву коначну истину, што мисли да се до историјске истине долази на саборима а не на научним скуповима, можемо чак да му прогледамо кроз прсте и то што није обавештен да постоје неколико

издања опште историје српског народа, проблем је у томе што се овде отворено заговара укидање аутономије историјске науке и њено стављање под туторство политике. Ко се од политичара буде побунио против овакве саборне историје, иза које би требала да стане држава, и имао другачије мишљење, Нешић поручује да ће такав „одмах бити смењен и кривично ће одговарати за кривоклетство.“

[\[19\]](#)

Запитајмо се овде следеће: због чега би неко од политичара био стручњак за историографију, па још толики да предлаже неко другачије гледање на ствари? Ако се мало присетимо који су то политичари волели да имају монопол над историјом, доћи ћемо до нечега што смо требали да знамо: то су били комунисти. Бескомпромисни борац против комунизма затворио је круг.

Није јасно због чега би неко ко одбацује сам појам и значај политичких слобода био забринут за њихово смањивање?

Ако су се осамдесетих година у комунизму поједини српски интелектуалци борили против монопола партије над историјом, [\[20\]](#) остављајући за собом значајна дела, не видим зашто би сада историја била заточеница нације, или, прецизније: не видим зашто би историографија добијала налоге од тзв. националних удружења. Зашто би национална удружења имала монопол над историјом? Критички метод којим се служи историјска наука није измислила ниједна нација или група људи, већ појединци чији је једини интерес било историјско сазнање. Може се позивати на историју али то више није историографија већ служење (псеудо)историјским аргументима у тренутне друштвено-политичке сврхе. Мана оваквог приступа је скоро увек насиље над историјском димензијом, често и чињеницама. Историји се сугерише шта би она требала да буде, док се и не покушава схватити шта историја заиста јесте и шта евентуално поручује.

На пример, често се критикује југословенство као један од врхунаца националне „отпадије“ док се истовремено Црква проглашава за „извор националног идентитета и ослонац српског постојања у историји“ [\[21\]](#). Међутим, шта да радимо са овако изнетим хипотезама ако знамо да је Црква не само здушно учествовала у стварању модерне националне државе у 19. веку него и потпуно подржавала југословенски режим и идеологију [\[22\]](#), све до друге половине тридесетих година прошлог века. Како на пример спојити „критику“ тзв. „лажног национализма“ који вуче корене из Француске револуције и позивање на делатност Илије Гарашанина, чије се деловање уопште не може разумети без промена које је донела револуција? Ако је неком заморно да губи време и преврће по књигама или да квари очи буљећи у електронска издања ево и нешто за здрав разум (извињавам се ако

је неком банално): ако се тврди да је Црква извор српског националног идентитета и ослонац српског трајања у историји, због чега онда Срби као народ нису нестали за време комунизма, ако знамо да је Црква у то време била – на силу – потпуно скрајнута из целокупног друштвеног живота?

Залагање за стварање државе на етничком начелу, негативни ставови према демократији и страначком организовању, чине Српски сабор Двери екстремно националистичком и радикално десничарском организацијом, тако да је наивно када реторички покушавају да одбране своју позицију негирањем постојања ових елемената у њиховом раду.

И на овом пољу влада потпуна интелектуална одвојеност Двери од богате литературе која се на стручан начин бавила проблематиком ове врсте код нас (тако се ваљда брину о националној култури). Онај ко хоће да се озбиљно бави историјом, етнологијом, карактером и менталитетом Срба кроз историју, морао би за почетак да савлада немалу, барем домаћу, литературу о том предмету. Када су аутори Двери у питању, иако фуриозно избацују паролу о српском народу и његовом националном идентитету, у текстовима се не налазе ни најмањи трагови литературе ове врсте.

Залагање за стварање државе на етничком начелу, негативни ставови према демократији и страначком организовању, чине Српски сабор Двери екстремно националистичком и радикално десничарском организацијом, тако да је наивно када реторички покушавају да одбране своју позицију негирањем постојања ових елемената у њиховом раду. Жеља да се цео духовни, мислени и научни живот подреди замишљеним циљевима колектива, сврстава их и у противнике елементарне слободе људског духа.

Морам признати да сам имао муке како да завршим ову анализу. Шта да поручим, на крају, самим дверјанима? Шта рећи људима који се час залажу за дијалог; час говоре да нема дискусије и позивају на императив акције; а затим опет поручују да ће отворити многа питања у јавности? Ипак, за разлику од тзв. саборног дијалога – који подразумева „медитацију“ на тему Бога и рода, као и затвореност у аутистични језик тзв. Српског завета – предлажем следећи минимум: ставови Српског сабора Двери као учесника у јавном простору и сами су подложни противаргументима, анализи и проценама. Добро би било да и саме Двери ово прихвате.

Критички осврт на ставове Српског сабора Двери

Пише: Владимир Вељковић
субота, 13 новембар 2010 15:11

(Аутор је новинар радија Глас Епархије нишке и члан Српског сабора Двери од 2004. до 2009. године)

[1] Бошко Обрадовић, Српски завет, Врњачка Бања 2008, стр. 22.

[2] ...Бог склапа завете са својим народима, од старог до нових Израила. Јер шта ћемо онда са Заветом са Богом који је читав један народ склопио преко својих изабраника Светог Саве и Светог кнеза Лазара?" Исто, стр. 131.

[3] Исто, стр. 21.

[4] *Двери српске и политичке странке*, <http://www.dverisrpske.com/tekst/384> - посетио 9. августа 2010.

[5] Бранимир Нешић, Срби и ксенофобија, Београд 2008, стр. 135-140.

[6] <http://www.dverisrpske.com/tekst/1757521> - посетио 26. октобра 2010.

[7] <http://www.dverisrpske.com/tekst/162995> - посетио 26. октобра 2010.

[8] <http://www.dverisrpske.com/tekst/1757521> - посетио 26. октобра 2010.

[9] Заправо, према мени доступним изворима, износи се јавно од 2001. године. Види: Први сабор православно-националне омладине српске, Двери српске - посебно издање, 2002. године. стр. 18.

[10] <http://www.dverisrpske.com/tekst/1864498> - посетио 9. августа 2010.

[11] Исто, посетио 9. августа 2010.

[12] <http://www.dverisrpske.com/tekst/1865237> - 9. августа 2010.

[13] Обрадовић, н. д., стр. 25.

[14] <http://www.dverisrpske.com/tekst/384> - посетио 9. августа 2010.

[15] Радован Радоњић, Демократија, Подгорица 2004, стр. 106. (латиница) - ПДФ

[16] Архиепископ Анастасије, Глобализам и православље, Београд 2002, стр. 83.

[17] Нешић, н. д., стр. 160.

[18] Да се разумемо. Немам ништа против честитих домаћина али не бих од њих учио историју.

[19] Нешић, н. д., стр. 160.

[20] *"То што кажем није ствар неког посебног политичког неповерења, већ начелне резерве према свакој врсти монопола и догме"* , Димитрије Богдановић, Књига о Косову, Београд 1990, стр. 340.

Критички осврт на ставове Српског сабора Двери

Пише: Владимир Вељковић
субота, 13 новембар 2010 15:11

[\[21\]](#) Обрадовић, н. д., стр. 17.

[\[22\]](#) Никола Жутић, Либерализам и Срби, Београд 2007, стр. 120.